

Remissvar SOU 2025:37 – Skärpta villkor för friskolesektorn

Till: Utbildningsdepartementet
Från: Frida Utbildning AB
Datum: 4 augusti 2025
Diarienummer: U2025/01015

Bakgrund

Frida Utbildning och Fridaskolorna AB är en personalägd fristående skolhuvudman som bedriver utbildning inom förskola, grundskola och gymnasium. Verksamheten startade 1993 med en grundskola i Vänersborg och har därefter vuxit organiskt. Idag driver Fridaskolorna sju förskolor, sju grundskolor och två gymnasieskolor med sammanlagt ca 4 900 elever och ca 800 anställda, i Västsverige.

Fridaskolornas utbildningsidé utgår från att elever ska utveckla kunskaper, färdigheter och förmågor som gör dem rustade att navigera i en föränderlig och komplex värld. Vi vill utbilda unga som är ansvarstagande, nyfikna och samarbetsvilliga – och som inte bara klarar framtiden, utan är med och formar den.

Fridaskolorna är en del av Frida Utbildning AB, som även bedriver lärarfortbildning via Frida Professional AB. En grundläggande princip i koncernen är att allt överskott återinvesteras i verksamheten – det sker ingen vinstutdelning, och har aldrig skett. På så vis säkras långsiktighet, stabilitet och hög kvalitet i undervisningen.

Sammanfattning

Fridaskolorna AB avstyrker utredningens förslag i *Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37)* i dess helhet. Särskilt motsätter vi oss de delar som föreslår värdeöverföringsförbud vid nyetablering av friskolor, vid ägarbyten av huvudmän samt som villkor för att ta del av statliga bidrag. Enligt vår bedömning är dessa förslag genomgående oproportionerliga i förhållande till de problem utredningen vill lösa och riskerar att skada den mångfald och innovationskraft som friskolesektorn bidrar med i svensk utbildning. Vår vision och värdegrund – där mångfald, flexibilitet och samverkan är centrala ledord – präglas av ambitionen att *”utbilda tågluffare”*, det vill säga förbereda eleverna för en föränderlig värld genom ansvarstagande, initiativförmåga och problemlösning. Med denna utgångspunkt anser vi att det är avgörande att främja en diversifierad skolsektor med utrymme för olika pedagogiska idéer och aktörer. De föreslagna reglerna, som riktar sig uteslutande mot fristående huvudmän, riskerar att motverka detta syfte.

Sammanfattningsvis anser Fridaskolorna att de generella begränsningar som utredningen föreslår – bland annat genom nya förbud och administrativa krav – skulle få långtgående negativa konsekvenser för kvalitativ undervisning och stabilitet i skolväsendet, utan att fördelarna står i rimlig proportion till kostnaderna. Vi förordar i stället att lagstiftaren fokuserar på riktade åtgärder mot faktisk misskötsel och kvalitetsbrister, oavsett huvudmannatyp, snarare än breda regler som träffar alla fristående verksamheter. I det följande utvecklar vi våra synpunkter närmare per område och förslag, med hänvisning till utredningens kapitel.

Vi anser att förslagen riskerar att kasta ut barnet med badvattnet där ambitionen är att komma till rätta med enskilda fall av misskötsel men med medel som slår hårt mot en hel välfungerande sektor.

Övergripande synpunkter

Friskolesektorn utgör idag en betydande och integrerad del av det svenska skolväsendet. Över 420 000 elever och 50 000 medarbetare har valt fristående skolor och förskolor, som tillsammans utgör ungefär en fjärdedel av alla skolenheter i Sverige. Dessa verksamheter drivs i olika associationsformer – aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser, kooperativ med flera – vilket i sig bidrar till en rik mångfald av pedagogiska inriktningar och arbetssätt. För Fridaskolorna är mångfald och flexibilitet centrala värden, då vi tror att variation och nytänkande gagnar utbildningens kvalitet och elevernas utveckling. Vi ser därför med oro på förslag som riskerar att begränsa antalet aktörer och strömlinjeforma huvudmännens organisationsmodeller på ett sätt som minskar utrymmet för innovation.

Utredningens förslag innebär genomgripande skärpningar som skulle påverka alla fristående huvudmän, oavsett storlek och historik. Vi instämmer i utredningens ambition att höja kvaliteten och säkerställa långsiktighet i skolväsendet. Vi ställer oss också bakom att verktyg mot missförhållanden ska stärkas – till exempel genom effektiv tillsyn och möjligheter till sanktioner mot de aktörer som inte lever upp till kraven. Emellertid konstaterar vi att flera av de föreslagna åtgärderna inte träffar enbart de enskilda undantagen som missköter sig i systemet, utan slår brett mot en sektor som idag håller hög kvalitet och har såväl elevers, föräldrars och anställdas förtroende. Förslagen får negativa konsekvenser för hela friskolesektorn och dess elever i syfte att lösa problem som endast rör några enskilda skolor. Detta menar vi hotar valfriheten och mångfalden och försvårar för seriösa aktörer som bidrar till att utveckla skolan i Sverige. Det är varken träffsäkert eller proportionellt att införa generella förbud och omfattande byråkratiska krav som drabbar alla fristående skolor, när problembilden främst är begränsad till ett fåtal undantagsfall.

Vidare befärar vi att de skärpta villkoren särskilt skulle missgynna små huvudmän med redan begränsade ekonomiska marginaler. Många av de fristående verksamheterna – i synnerhet förskolor, föräldrakooperativ och idéburna skolor – drivs med överskott på endast ett par procent per år. Deras kapacitet att bära ytterligare kostnader och risker är begränsad. Utredningens samlade förslag skulle minska dessa aktörers marginaler ytterligare genom ökad administration, nya redovisningskrav och finansiella restriktioner. Konsekvensen kan bli att välfungerande små skolor slås ut, trots att de uppskattas av elever och föräldrar. Det står då i direkt strid med målet att behålla en mångfald av utförare och pedagogiska alternativ i hela landet. Det bör understrykas att det inte är driftsformen i sig som avgör utbildningens kvalitet. Hög kvalitet uppnås genom professionella lärare, engagerat ledarskap och ett systematiskt kvalitetsarbete – detta är hörnstenar i Fridaskolornas filosofi – och de förutsättningarna påverkas inte automatiskt av om huvudmannen drivs med eller utan vinstsyfte. Vi anser därför att lagstiftning bör vara neutral i fråga om huvudmannens driftsform och inriktas på faktisk kvalitet och regelefterlevnad.

Slutligen vill vi fästa uppmärksamhet på att flera av förslagen riskerar att *minska* stabiliteten i skolväsendet, snarare än att öka den. Skolinspektionen har i tidigare sammanhang pekat på utmaningen att en del skolor har otillräckliga ekonomiska buffertar. I ljuset av detta är det paradoxalt att utredningen lägger fram åtgärder som i vår mening minskar möjligheterna till stabilitet och långsiktighet för de fristående huvudmännen. Exempelvis kan krav på högre eget kapital eller omfattande bankgarantier för nyetablering göra det nästintill omöjligt för små aktörer att starta eller överleva ekonomiska påfrestningar. Redan idag är etableringskostnaderna höga – det uppskattas att förarbeten och ansökningsprocess för att starta en ny skola kan kosta minst en halv miljon kronor, och därefter krävs miljontals kronor för att ha skolan redo att ta emot elever. Om kapitalkraven skärps ytterligare riskerar man att utestänga just de mindre huvudmän – såsom föräldrakooperativ och idéburna skolor – som ofta efterfrågas av

politiken. På liknande sätt innebär förslaget om krav på bankgarantier att betydande belopp måste avsättas och inte kan användas i verksamheten; en bankgaranti på exempelvis 10 mnkr skulle enligt branschexempel kosta omkring 200 tkr per år i avgifter, en kostnad som direkt tär på resurserna för elevernas utbildning. Ju svagare ett företags ekonomi är, desto dyrare blir en sådan garanti, vilket skulle drabba de mest utsatta huvudmännen hårdast – något även utredningen själv noterar. I förlängningen är risken att färre aktörer vågar etablera sig eller expandera, och att vissa huvudmän med tillfälliga svårigheter inte orkar driva vidare sin skola. Här vill vi påpeka att skolnedläggningar inte är unika för friskolesektorn: under perioden 2014–2023 lades totalt 370 grundskolor ned i Sverige, varav 76% var kommunala skolor och 24% fristående. Båda huvudmannagrupper tvingas alltså ibland stänga enheter på grund av ekonomi eller elevunderlag. Det finns flera exempel att finna där den kommunala huvudmannen beslutat att lägga ner en skola men som tagits över och drivits vidare av en fristående aktör. Att då införa omfattande finansiella krav enbart för fristående huvudmän riskerar att försämra den övergripande stabiliteten snarare än att stärka den, eftersom det leder till färre aktörer och minskad kapacitet att hantera svängningar.

Sammanfattningsvis menar vi att utredningens förslag i många delar är felriktade och inte uppfyller kravet på proportionalitet mellan problem och åtgärd. De problem som identifierats – såsom risken för kortsiktigt vinstuttag på bekostnad av kvalitet, eller risken för plötsliga skolnedläggningar – är onekligen viktiga att hantera. Men storleksmässigt utgör de en mycket liten del av helheten: till exempel motsvarar alla aktieutdelningar i friskolesektorn mindre än en promille av de totala investeringarna i skolverksamheten. Att med omfattande systemförändringar försöka eliminera något så marginellt kan inte anses effektivt. Vi anser att lagstiftning och tillsyn bör inriktas på att komma åt direkt misskötsel och bristande kvalitet hos *enskilda* huvudmän, snarare än att införa generella hinder för alla fristående

utförare. I det följande lämnar vi synpunkter på specifika förslag och bedömningar i utredningen.

5.7.1 Ett värdeöverföringsförbud vid vissa situationer ska införas i skollagen

Utredningen föreslår att skollagen ändras så att ett tidsbegränsat förbud mot värdeöverföringar (t.ex. vinstutdelning) ska gälla i vissa situationer, i första hand vid nyetablering av en fristående skola samt vid ägarbyte av huvudman. Konkret innebär detta att en nyöppnad fristående förskola eller skola inte skulle få föra över några medel till ägare under de första fem verksamhetsåren. På samma sätt ska ett förbud mot värdeöverföringar gälla i fem år efter det att en enskild huvudman bytt ägare, varmed även indirekta ägarförändringar (t.ex. genom koncernförvärv) omfattas. Syftet uppges vara att främja långsiktigt ägande och motverka kortsiktiga vinstmotiv vid etablering och förvärv.

Fridaskolorna tillstyrker inte detta förslag. Vi anser för det första att ett generellt vinstutdelningsförbud vid nyetablering är obehövligt och kan få oönskade bieffekter. I praktiken är det redan idag ytterst sällsynt att en nystartad skola genererar överskott stora nog att dela ut under sina första verksamhetsår – ofta tar det flera år av uppbyggnad innan elevunderlaget är fullt och ekonomin går med överskott. Ett lagstadgat förbud riskerar ändå att avskräcka potentiella etablerare och investerare, då det signalerar en politisk osäkerhet kring möjligheten att på sikt få avkastning på sina satsade resurser. Det kan i sin tur hämma nyetableringar och expansion, och därmed begränsa elevernas möjligheter att välja mellan olika skolor. I de fall en huvudman driver flera enheter i samma bolag noterar vi dessutom en komplikation: utredningen anger att även om en nystartad enhet är vinstförbudsbelagd, så får värdeöverföringar ske från övrig verksamhet i bolaget eller koncernen. Detta öppnar för svårtolkade gränsdragningar och olika behandlingssätt beroende på

huvudmannens organisationsstruktur. Den administrativa bördan att hålla isär medel och säkerställa regelefterlevnad för enskilda enheter skulle öka, utan att det med säkerhet gynnar elevernas utbildning.

När det gäller ägarbyte delar vi utredningens uppfattning att stabilt och långsiktigt ägande är önskvärt. Samtidigt ifrågasätter vi om ett schablonmässigt värdeöverföringsförbud i fem år efter *varje* ägarförändring är rimligt. För det första kan omständigheterna bakom ett ägarbyte variera avsevärt. I många fall handlar det om ett naturligt generationsskifte eller att en välrenommerad huvudman förvärvar en skola för att vidareutveckla verksamheten. Att då automatiskt frysa alla möjligheter till utdelning under ett halvt decennium framåt ter sig oproportionerligt. Om en redan etablerad och stabil huvudman köper en skola, finns det enligt vår mening inget som tyder på att kvaliteten per automatik skulle försämrats bara för att ägarstrukturen ändras – snarare tvärtom kan det ge skolan tillgång till mer resurser och erfarenhet. Utredningens förslag gör dock ingen åtskillnad för sådana fall. Vidare kan ett långt utdelningsförbud vid ägarbyte få direkt oönskade konsekvenser för de mindre aktörerna. För ägarledda verksamheter på små orter – där kanske grundaren drivit skolan i decennier – kan det bli svårt att hitta en köpare vid pension eller flytt om den nye ägaren vet att all utdelning är låst i fem år. Risken är att skolor istället läggs ned i brist på villiga övertagare, vilket drabbar elever och anställda värre än ett ägarbyte hade gjort.

Sammanfattningsvis menar vi att värdeöverföringsförbudet vid nyetablering och ägarbyte är en alltför trubbig åtgärd. Redan befintlig lagstiftning ger möjlighet att säkerställa huvudmannens långsiktiga ekonomiska förutsättningar i tillståndsprövningen, och Skolinspektionen kan följa upp att inga oegentligheter sker. Om syftet är att förhindra rent spekulativa etableringar eller köp, borde detta kunna lösas med skärpt ägar- och ledningsprövning och villkorade tillstånd, snarare än med ett generellt vinstförbud som även drabbar seriösa och långsiktiga huvudmän. Ett alternativ kunde vara att

förbudet – om det alls ska införas – bara träder in under särskilda omständigheter, t.ex. vid konstaterade kvalitetsbrister. Nuvarande förslag saknar denna nyansering. Vi avstyrker därmed förslaget i dess nuvarande utformning.

5.7.6 Krav på särredovisning

Utredningen föreslår vidare att enskilda huvudmän som driver verksamhet i mer än en förskole- eller skolenhet ska särredovisa ekonomin för varje enhet, och att även huvudmän med endast en enhet ska särredovisa skolverksamheten om de bedriver annan verksamhet vid sidan av. Särredovisningen ska upprättas som om varje enhet drivs i en egen juridisk person, ha ett eget bokslut per enhet, och vara reviderad av revisor. Syftet är att öka insynen i hur resurser används på enhetsnivå och möjliggöra kontroll av eventuella värdeöverföringar.

Fridaskolorna motsätter sig införandet av detta krav. I praktiken innebär särredovisning per enhet att varje skola måste drivas administrativt som ett separat bolag, med allt vad det innebär i form av dubbel bokföring, extra revisionskostnader och internfakturerings för gemensamma kostnader. Förslaget skulle omfördela resurser från den pedagogiska verksamheten till byråkrati och redovisning, utan att det klart gagnar kvaliteten. Många fristående huvudmän driver endast en eller ett fåtal enheter – för dem vore kravet på särredovisning ett oproportionerligt tungt åläggande som deras kommunala motsvarigheter inte behöver uppfylla (kommunala huvudmän undantas uttryckligen från detta krav). Det riskerar skapa en ojämlik konkurrenssituation där fristående aktörer får högre overhead-kostnader och mindre handlingsutrymme för pedagogisk utveckling.

Vidare befarar vi att kravet på fullständig särredovisning minskar verksamheternas flexibilitet att anpassa sig efter lokala behov. I dagsläget kan en huvudman med flera enheter omfördela resurser och

utjämna ekonomiska variationer mellan skolor och över tid – t.ex. kan ett överskott ett år användas för att täcka ett underskott nästa år, eller så kan en större enhet stötta en mindre enhet om oförutsedda utgifter uppstår. Detta är särskilt viktigt eftersom skolpengens nivå kan variera kraftigt mellan kommuner och år, ibland med kort varsel på grund av politiska beslut. Fristående huvudmän fungerar i praktiken som en stabiliserande buffert genom att de kan sprida risker inom sin organisation. Om varje skola tvingas stå helt på egna ben ekonomiskt, försvåras sådana utjämnningar. Utredningen nämner visserligen att koncernbidrag och överföringar från andra bolag i en koncern fortsatt är möjliga, men samtidigt ska varje enhet betraktas som fristående i redovisningen, vilket skapar en inbyggd spänning i regelverket.

Koncernredovisning kommer att krävas i många fall för att ge en helhetsbild, vilket är en mycket stor administrativ pålaga i sig själv. Särredovisningen kan därför inte ses isolerat, utan kommer att kräva omfattande systemanpassningar och löpande dubbelarbete som slukar ledningens tid och fokus.

Vi vill betona att transparens i hur skolans medel används är viktigt, men det måste vägas mot vad det kostar i form av byråkrati och minskad handlingsfrihet. Redan idag lämnar fristående huvudmän årsredovisningar som ger en god överblick över ekonomin på huvudmannanivå, och Skolinspektionen kan vid behov begära in fördjupad information per enhet. Det är inte visat att ett lagstadgat detaljerat bokslut per skolenhet skulle leda till bättre resultat eller högre förtroende. Om syftet är att upptäcka oskäligen vinstöverföringar kan detta åstadkommas genom riktad tillsyn från Skolinspektionen, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten eller revisorskontroller i misstänkta fall. En generell skyldighet till särredovisning för alla framstår däremot som överdriven. Vi förordar därför att detta förslag inte genomförs. Skulle regeringen ändå överväga att gå vidare med någon form av utökad redovisningsskyldighet, bör det ske i en förenklad variant och i nära dialog med branschen för att minimera de

negativa effekterna. Vi avstyrker förslaget i dess nuvarande form, då vi bedömer att kostnaderna och nackdelarna klart överstiger eventuella fördelar.

10.3.2 Villkor för statsbidrag vid värdeöverföringar

Utredningen föreslår i kapitel 10 att fristående huvudmän ska underkastas särskilda villkor för att få del av vissa statliga, kvalitetshöjande bidrag. I huvudsak innebär förslaget att enskilda huvudmän som gjort en värdeöverföring (t.ex. utdelning till aktieägare) under det senast avslutade räkenskapsåret inte ska vara berättigade att motta sådana statsbidrag. Omvänt ska en huvudman som tagit emot statsbidrag inte få genomföra någon värdeöverföring av medel under det år bidraget avser. Dessa villkor föreslås gälla för statsbidrag med uttryckligt kvalitetshöjande syfte, enligt en modellbestämmelse som regeringen kan införa för respektive bidragstyp.

Fridaskolorna avstyrker även detta förslag. För det första anser vi att statsbidrag är en naturlig del av skolans finansiering och bör fördelas på lika villkor till alla huvudmän, utifrån behov och uppfyllande av bidragens kriterier – inte utifrån huvudmannens associationsform eller utdelningspolicy. Statsbidragen står i genomsnitt för cirka 8 % av intäkterna för fristående förskolor och skolor, och ofta utgör de en ännu större andel för skolor med många elever i behov av särskilt stöd. Att då neka en fristående skola statsbidrag enbart för att skolan eventuellt lämnat en mindre utdelning föregående år, riskerar att drabba just de elever som bidragen är tänkta att hjälpa. Effekten kan bli att skolor med tunna marginaler – som är beroende av t.ex. kvalitetsbidrag för att anställa specialpedagoger eller köpa in läromedel – avstår från att söka bidragen för att inte hamna under förbud mot värdeöverföringar, eller att de söker bidragen och därmed hindras från att göra någon utdelning ens om ekonomin så skulle tillåta. Båda utfallen är problematiska. Antingen går eleverna miste om extra

satsningar (om huvudmannen avstår bidrag för att inte få restriktioner), eller så genomförs satsningarna men huvudmannen bestraffas i efterhand om de hade råkat dela ut vinst under bidragsåret. För vissa enheter kan det i praktiken betyda nedläggning om man mister 8 % eller mer av sina intäkter .

Vidare vill vi framhålla att det inte finns någon tydlig evidens för att förekomsten av värdeöverföringar skulle hänga ihop med sämre kvalitet i undervisningen. En friskolas kvalitet avgörs av hur resurserna används och vilket resultat som uppnås för eleverna – inte av om ägarna tar ut en mindre vinst eller ej. Utredningen tycks här utgå från antagandet att varje krona i utdelning per automatik är en krona mindre till verksamheten, men verkligheten är mer komplex. Alla statsbidrag är öronmärkta för specifika ändamål och måste redovisas separat; det är fullt möjligt för en huvudman att både använda bidragen korrekt *och* samtidigt ge en rimlig avkastning till sina ägare för tidigare insatser. Att helt utestänga huvudmän som någon gång gjort en värdeöverföring från statliga kvalitetssatsningar framstår som en överreaktion på ett föga dokumenterat problem. Noteras kan att utredningen själv medger att administrativa följdproblem uppstår – exempelvis måste system skapas för att kontrollera och eventuellt återkräva utbetalda medel om en huvudman bryter mot villkoren. Detta innebär ytterligare byråkrati för både Skolverket och huvudmännen, och risk för svårtolkade gränsfall.

Vi anser också att förslaget strider mot principen om likvärdiga förutsättningar. Kommunala skolor, som inte har några “ägare” i formell mening, skulle aldrig kunna diskvalificeras från statsbidrag på motsvarande sätt – även om kommunen som huvudman gjort ekonomiska dispositioner som påverkat skolan (t.ex. omfördelat medel från skolan till annan kommunal verksamhet). De fristående huvudmännen åläggs här återigen särregler. Det underliggande budskapet blir att vinstutdelning ses som oförenligt med kvalitetsutveckling, trots att det saknas belägg för den

intressekonflikten. Vi menar att det är fullt möjligt att både driva skolor med hög kvalitet och lämna viss avkastning till ägare eller investerare – det ena utesluter inte det andra så länge skolan uppfyller sina kvalitetskrav.

Sammanfattningsvis finner vi att villkoren kring statsbidrag och värdeöverföringar är djupt missriktade. De riskerar att straffa elever och personal i de fristående verksamheterna genom minskade resurser och ökad osäkerhet, utan att för den skull garantera några kvalitetsförbättringar i de skolor som förslagen avser att komma åt. Utredningens motivering tycks vara att enskilda huvudmän *kan* avstå statsbidrag om de vill göra utdelningar. Vi anser att detta är en oacceptabel avvägning: statliga stöd för skolan är till för att höja kvaliteten för elevernas skull, och de bör komma eleverna till del oavsett om skolan drivs privat eller offentligt. Att tvinga fram ett val mellan att ta del av utvecklingsbidrag eller att få någon avkastning på insatt kapital framstår som ideologiskt motiverat snarare än sakligt grundat. Vi avstyrker därför förslaget. Det generella förbud som nu föreslås saknar den nyans och träffsäkerhet som borde präglade effektiv lagstiftning.

13.5 Skolinspektionens rätt att höra elever under 16 år utan vårdnadshavares samtycke

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse införs i skollagen (2010:800) som uttryckligen ger Statens skolinspektion rätt att, i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning, intervjua elever under 16 år utan vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Vi ifrågasätter proportionaliteten i att införa en generell regel som tillåter myndighetsintervjuer av barn utan föräldrars vetskap. Sådana situationer kan uppfattas som integritetskränkande både för barnet

och för familjen, särskilt om det inte föreligger några misstankar om missförhållanden.

Vi noterar att utredningen jämför med IVO:s tillsyn enligt 13 kap. 4 § socialtjänstlagen. Denna jämförelse haltar dock, då IVO ofta arbetar med situationer där barn kan vara utsatta för risk eller fara. Skolinspektionens granskningar är däremot generellt sett inte av akut karaktär. Vi menar därför att det inte är rimligt att likställa tillsyn i skolan med socialtjänstens åtgärder vad gäller graden av intrång i familjens autonomi.

Vi anser att vårdnadshavarens samtycke som huvudregel bör eftersträvas och att avvikelser endast bör tillåtas i tydligt definierade undantagsfall. Om särskilda skäl föreligger – till exempel om barnet själv tagit kontakt med myndigheten eller om det finns risk att samtalet inte kan genomföras annars – bör Skolinspektionen kunna ansöka om undantag eller göra en dokumenterad proportionalitetsbedömning.

Att ge Skolinspektionen denna möjlighet generellt, utan kontrollmekanismer eller notifieringskrav i förväg, kan i praktiken minska förtroendet för myndigheten och för skolan. Vi förordar att utredningen i stället återkommer med ett mer nyanserat förslag där rättssäkerheten och balansen mellan barnets och vårdnadshavarens rättigheter tydligare regleras.

Konsekvenser

Enligt vår bedömning skulle de ovan behandlade förslagen, om de genomförs, medföra en rad negativa konsekvenser för friskolesektorn och i förlängningen hela skolväsendet. Vi vill här sammanfatta de viktigaste:

- **Minskad mångfald och sämre tillgänglighet:** Sammantaget riskerar förslagen att slå ut eller avskräcka många mindre och ideella huvudmän som idag bidrar till mångfalden. Vi är oroliga för att förslagen i denna utredning i kombination med den stora mängd övriga aviserade reformer och förslag kommer kraftigt försvåra för att fortsatt driva fristående förskolor och skolor i framtiden. Om trösklarna höjs kraftigt för att starta och driva fristående enheter – genom ökade kapitalkrav, risker för retroaktiva återkrav, detaljreglerad ekonomi etc. – kommer färre entreprenörer och organisationer att ge sig in i skolområdet. Existerande aktörer kan tvingas lägga ned om lönsamheten försämras för mycket. Resultatet blir färre skolor att välja på för föräldrar och elever, särskilt i glesbygd eller specialinriktningar där små huvudmän idag fyller en viktig funktion. Valfriheten och konkurrensen i systemet minskar, vilket på sikt även kan drabba kvaliteten.
- **Ökade kostnader och minskade resurser till undervisningen:** De administrativa bördor som förslagen innebär (t.ex. särredovisning, uppdelning i flera bolag, ytterligare revision och rapportering) kommer direkt att öka kostnadsmassan för fristående huvudmän. Dessa pengar måste tas från samma budget som finansierar lärare, läromedel och elevhälsa. Utredningen erkänner att de nya villkoren skulle kräva omfattande arbete och kontroller, t.ex. för att bedöma återkrav av statsbidrag och hantera separata bokslut. Detta är resurser som istället hade kunnat användas för kvalitetsförbättringar i

verksamheten. På huvudmannanivå drabbas särskilt de med små marginaler, som inte har stordriftsfördelar att täcka de fasta kostnaderna. På myndighetsnivå tillkommer också kostnader – Skolverket och Skolinspektionen måste utveckla nya rutiner för att följa upp värdeöverföringsförbud och bidragsvillkor, vilket innebär att även statliga medel binds upp i administration kring dessa reformer. Det är svårt att se att nyttan skulle motsvara denna merkostnad.

- **Ingen tydlig kvalitetsvinst:** Den kanske allvarligaste invändningen är att de föreslagna åtgärderna sannolikt inte skulle leda till märkbart höjd kvalitet i undervisningen, vilket ändå måste vara huvudmålet. Som vi tidigare anført avgörs kvaliteten inte av om en skola ingår i en koncern eller om ägarna kan ta ut viss vinst. Där kvaliteten brister finns redan idag möjlighet för Skolinspektionen att ingripa med förelägganden, viten och i yttersta fall återkallelse av tillstånd. Vi välkomnar att dessa verktyg skärps och tillämpas tydligt mot de få aktörer som missköter sig. Men att införa generella vinstrestriktioner kommer inte per automatik att höja kvaliteten i någon skola – en dåligt driven skola blir inte bättre för att vinstutdelning förbjuds, lika lite som en välfungerande skola blir sämre för att utdelning tillåts. Det mest troliga scenariot är att seriösa huvudmän fortsätter bedriva sina skolor med hög kvalitet precis som förut, men med den skillnaden att de har mindre resurser och mer administration att hantera. Utan tydlig positiv effekt på elevernas lärande framstår reformerna som ineffektiva.
- **Konsekvenser för kommuner och staten:** Om flera friskolor slås ut eller avstår från att expandera, kommer det offentliga att behöva hantera en större andel av utbildningsuppdraget. Kommunerna kan ställas inför att skyndsamt ta över verksamheter eller bygga ut egna skolor om fristående skolor stänger.

För staten innebär minskad friskolesektor också att en dynamisk kraft för utveckling och alternativ minskar, vilket kan dämpa innovationsförmågan i skolsystemet som helhet.

- **Förlust av innovationskraft och pedagogisk utveckling**

Om friskolesektorn försvagas eller slås ut riskerar svensk skola att gå miste om en av sina viktigaste motorer för innovation och utveckling. Under de senaste trettio åren har fristående skolor spelat en central roll i att introducera nya arbetssätt, pedagogiska modeller och organisatoriska lösningar – många av dessa har senare spridits till och anammats även av kommunala skolor. Detta har möjliggjorts genom att friskolor haft frihet att pröva nya idéer, anpassa verksamheten efter lokala behov och snabbt omsätta forskning i praktiken. Förslagen i SOU 2025:37 riskerar att strypa detta nytänkande genom att införa regler som likriktar strukturer, höjer trösklarna för nya aktörer och ökar den administrativa bördan på ett sätt som särskilt missgynnar mindre huvudmän. I ett system där alla tvingas följa samma snäva mall riskerar skolutvecklingen att stagnera. Det skulle i förlängningen drabba inte bara friskolornas elever, utan hela det svenska skolväsendet – eftersom färre nya idéer föds, testas och sprids.

Sammanfattningsvis anser Fridaskolorna AB att de föreslagna skärpningarna i friskolesektorns villkor skulle medföra övervägande negativa konsekvenser och att nyttan inte uppväger kostnaderna. Istället för generella vinstförbud och administrativa tvångströjor bör lagstiftaren rikta in sig på att stärka uppföljningen av kvalitet, oavsett huvudman, och säkerställa att alla skolor – kommunala såväl som fristående – lever upp till högt ställda krav. Fridaskolorna AB står gärna till förfogande för vidare dialog kring hur ett sådant arbete kan

utformas, så att vi tillsammans kan värna både kvaliteten och mångfalden i svensk skola.

För Frida Utbildning AB

Malin Stjernman
VD